

FOLKUNGAR OCH FOLKUNGAÄTTEN

Folkungaätten - Birger Jarls ätt

Med folkungaätten brukar avses Birger Jarls ätt. Men den benämningen skapades först 1616. En historiker hade hittat en avskrift av en förteckning från Varnhems kloster, enligt denna skulle Birger Jarl härstamma från en Folke Filbyter. De äldsta generationerna i förteckningen finns dock inte nämnda i några andra källor. Idag väljer därför många att kalla Birger Jarls ätt Bjälboätten efter hans födelseplats Bjälbo eller bara Birger Jarls ätt.

Folkungavapnet

De verkliga folkungarna - en stormannagruppering

Medeltidens folkungar omnämns första gången i skildringen av striden vid Gestilren 1210. Notiserna berättar, att där stupade Folke Jarl och många folkungar. Men vilka var dessa folkungar? Man vet att termer med slutbeteckningen -ungar under medeltiden användes som benämning på bl a politiska grupperingar. Folkungar skulle alltså kunna betyda vänner eller sympatisörer till Folke.

Vad ville folkungarna?

Folkungarna anses ha varit en gruppering av stormän som bildade opposition mot den under 1200-talet snabbt växande kungamakten. Deras program var:

- Kung skulle väljas, kungamakten skulle inte ärvas
- Kyrkan skulle inte styras av påven, biskoparna skulle tillsättas av landets stormän
- Inga skatter skulle utkrävas utan stormännens medgivande
- Ledungen skulle vara landets och inte kungens stridsmakt

Kungarna hade andra ambitioner

Folkungarnas program skulle komma att låsa kungen i hans handlande och skulle inte medge någon utveckling och anpassning till krigstekniken i det övriga Europa.

Kungens ambitioner var därför:

- Arvkungadöme skulle införas
- Kyrkan skulle lyda under påven som skulle ge sitt stöd till kungen
- Påven skulle utse ärkebiskop och denne utse biskopar
- Ledungsskyldigheten skulle avskaffas och ersättas med stående skatter
- Skatteintäkter skulle möjliggöra anställande av legosoldater och byggande av borgar

Folkungarna anses ha haft förankring framför allt i Uppland och Västmanland. Där hade under senare delen av 1100-talet vuxit upp en omfattande gruvdrift och järnhantering som gav både stormän och deras bönder ett ekonomiskt uppsving. Stormännen hade själva haft hand om järnexporten utan inblandning av någon överhet. När Birger Jarl gjorde Stockholm till ett lås för Mälaren och började beskatta exporten blev detta ett svårt avbräck för dem.

Bland de verkliga folkungarna fanns sannolikt många som hade samma förfäder som Birger Jarl och alltså tillhörde släkter ur vilka kungar valts. En del historiker menar därför, att folkungaupproren mera handlade om personlig maktsträvan och konkurrens om tronen än om att hävda någon politisk idé.